

Priebeh pripojenia Hornej Oravy k Poľsku v roku 1938

Pavol Matula, Katedra histórie, Pedagogická fakulta UK Bratislava,
matula.pavol777@gmail.com

MATULA, Pavol. The Process of annexation of northern Orava to Poland in 1938. Individual and Society, 2013, Vol. 15, No. 3.

This study characterises circumstances of annexation of northern Orava villages Sucha Hora and Hladovka by Poland in 1938. The inhabitants of the annexed area opposed their joining to Poland. The author follows the aspects of different point of view from Slovak and Polish sides in goral identity. The author shows problems which occurred during delimitation and the military conflict between Polish and Czech-Slovak army.

Slovak-Polish borders. Slovak-Polish relations. Delimitation. Occupation of northern Orava. Polish army. Czech-Slovak army. 1938.

Do prvej svetovej vojny sa z poľskej strany nenastolovali územné nároky voči Slovensku a všeobecne bola uznávanou dovedajšia hranica medzi Poľskom a Uhorskom. Na prelome 19. a 20. storočia sa síce zväčšil v poľských kruhoch, najmä v Krakove, záujem o Oravu a Spiš, ale bol zameraný skôr na národopisný a jazykovedný aspekt. Politický problém z neho urobili krakovské politické kruhy až počas I. svetovej vojny, keď ho sformulovali ako územné požiadavky voči Československej republike (ČSR).[1] Poľská strana tvrdila, že tamojší obyvatelia sú etnickí Poliaci opierajúc sa o hláskoslovnú podobnosť goralského nárečia s poľštinou.[2] Slovenská strana sa pri určovaní identity Goralov zasa odvolávala na ich národnostné cítenie, pretože sa vo väčšine prípadov hlásili za Slovákov.[3]

Oba štáty sa s problémom obrátili na parížsku mierovú konferenciu a tá 3. februára 1919 rozhodla, že hranicu medzi nimi určí Najvyššia rada. Z rozkazu veľmocí sa v júli 1919 konali v Krakove porady medzi ČSR a Poľskom, kde poľská strana navrhla riešenie sporu plebiscitom, pričom si nárokovala na územie celého okresu Trstenského, Námestovského, Kežmarského, Ľubovnianskeho, Čadčianskeho, Kysúckonovomestského a polovicu Levočského a Popradského.[4] Najvyššia rada rozhodla o plebiscite 28. septembra 1919. Mal sa uskutočniť na Tešínsku, Orave (Námestovský a Trstenský okres) a na Spiši (Spišskostaroveský, Starolubovniansky a čiastočne Kežmarský okres).[5]

Po vyhlásení plebiscitu sa obe strany vrhli do práce na získavanie ľudí na svoju stranu. Úsilie oboch strán bolo však nakoniec úplne zbytočné, pretože o spornom území nerozhodol plebiscit, ale medzinárodná arbitráž, na čo dali 10. júla 1920 v belgickom Spaa súhlas oba zainteresované štáty. V mene Najvyššej rady rozhodla o riešení sporu Veľvyslanecká rada a to 28. júla 1920. Na základe toho došlo k rozdeleniu sporného územia. Slovensko tak stratilo 25 obcí s približne 25 000 obyvateľmi.

V roku 1920 boli k Poľsku pripojené i hornooravské obce Suchá Hora a Hladovka. ČSR ich však získala späť v roku 1924 na základe dohody o ich výmene za časť obce Dolnej Lipnice, ktorá bola pripojená ku jej zvyšnej časti nachádzajúcej sa v Poľsku.[6] Severný sused Slovenska sa však nárokov na územia obývané goralským obyvateľstvom nevzdal a v momente, keď bola ČSR na jeseň v roku 1938 oslabená, sa k nim vrátil.

Po získaní českej časti Tešínska začiatkom októbra 1938, Poľsko nejaký čas čakalo s predložením svojich územných nárokov voči Slovensku, s ktorým udržiavalo priateľské kontakty. Očakávalo však, že Slováci nezostanú len pri autonómii, ale vyhlásia samostatnosť, čím by sa spustil proces rozpadu ČSR. Maďarsko by si tak mohlo zobrať Podkarpatskú Rus a tým by vznikla vytúžená spoločná poľsko-maďarská hranica. Keďže sa tak nestalo, poľský vyslanec v Prahe Kazimierz Papeé odovzdal 1. novembra 1938 československej vláde nótu s územnými požiadavkami voči Slovensku. Nóta sa dotýkala oblastí na Kysuciach a Spiši, nie však na Orave, čo bolo zaujímavé najmä z hľadiska toho, že na to tlačili spolky a organizácie okolo krakovského centra vedeného prof. Władysławom Semkowiczom. Samotný Semkowicz poslal už 8. októbra 1938 poľskému ministerstvu zahraničných vecí memorandum, v ktorom si nárokoval pre Poľsko oravské obce Rabčice, Rabča, Oravská Polhora, Sihelné, Veselé, Mútne, Novoť, Klín Zakamenný, Herdutka, Benediktov, Hladovku a Suchú Horu. Podľa neho osady západnej časti Herdutky, Novoť a Mútnemali hlavné hospodárske centrum v slovenskom mestečku Námestovo, ktoré by preto malo byť zahrnuté do maximálneho rozsahu požiadaviek. Okrem nich malo ísť o „niekoľko slovenských obcí: Breza, Jasenica, Klín Námestovský, spolu niekoľko tisíc duší. A v časti východnej malá slovenská dedina Vitanová“^[7] Základné požiadavky memoranda boli zopakované i v článku „Čo je poľské, nech sa Poľsku vráti!“ na jeho úvodnej strane spolu s mapkou sporného územia. Tam už pochopiteľne nebolo uvedené, že maximálne požiadavky zahŕňali i tie obce, ktoré poľská strana považovala za čisto slovenské.^[8] Značne aktívne v presadzovaní nárokov taktiež na Oravu bolo i Polskie Towarzystwo Tatrzańskie (PTT). V priebehu septembra a októbra vypracovalo tri memoranda (24. septembra, 5. a 23. októbra 1938) odoslané poľskému ministerstvu obrany (Ministerstwo Spraw Wojskowych) a zahraničných vecí (Ministerstwo Spraw Zagranicznych, ďalej MSZ). Ich autormi boli Witold Milewski a Bogdan Romaniszyn. Zároveň členovia PTT začiatkom októbra spustili propagandistickú kampaň v poľskej tlači dotýkajúcej sa otázok Spiša, Oravy a Kysúc. Komitet Pomocy dla Zaolzia sidliaci v Krakove sa 10. októbra 1938 premenoval na Główny Komitet Pomocy dla Spisza, Orawy i Czadeckiego (GKP) a začal úzko spolupracovať s PTT. Celé to koordinovali W. Semkowicz, Ferdinand Machay a Władisław Krygowski. Propagačno-tlačovú sekciu GKP viedol Witold Mileski. Z jeho dielne vyšlo viacero komuniké pre poľské periodiká.^[9] Oravy sa dotýkalo komuniké č. 3 z 21. októbra 1938, v ktorom sa dopustil autor dvoch nepresností, napriek tomu, že bol považovaný za odborníka na danú oblasť. V prvom rade zasadil pripojenie Suchej Hory a Hladovky k ČSR do roku 1920. Druhou bolo tvrdenie, že „obce, napriek tlaku slovenskej školy a kostola si dokázali zachovať celé roky svoj poľský charakter a to nie len etnický, ale aj národné povedomie“^[10], čo pochopiteľne nemalo nič spoločné s realitou, keďže drvivá väčšina obyvateľov sa hlásila k slovenskej národnosti. Oravy sa týkalo i komuniké č. 5 z 24. októbra 1938, ktorého autorom bol Marian Gotkiewicz. Na základe Semkowiczových prác sa snažil dokázať poľskosť požadovaných úsekov Oravy a citovo zapôsobiť na adresátov tvrdeniami, že „proces odnárodňovania sa poľských goralov ako na Orave, tak aj na Kysuciach rýchlo postupuje... poľské nárečie... je opovrhované a zatláčané čoraz viac do ústrania nedostupných osád. Ešte pol storočia a zanikne tam poľské slovo, ak tomuto ľudu nebude umožnené nadviazať kontakt s Vlastou.“^[11]

Nezaradenie Oravy do nóty z 1. novembra 1938 ľudí okolo Semkowicza zaskočilo. Začali však vyvíjať intenzívny tlak, aby sa táto požiadavka dostala medzi ostatné počas rokovania spoločnej delimitačnej československo-poľskej komisie, ktorá mala za úlohu vytýčiť novú hranicu. Poľské ministerstvo zahraničných vecí sa v otázke výberu členov komisie ešte 1. novembra večer telefonicky obrátilo na Semkowicza.^[12] V presadení korekcie hranice na Orave sa najviac spoliehal na M. Gotkiewicza a prof. Bogdana Zaborského z Varšavy, ktorý sa stal predsedom poľskej delegácie. V tomto zmysle na neho aj apeloval v liste z 3. novembra 1938. Zdôrazňoval, že ide predovšetkým o získanie Hladovky a Suchej Hory, „ktoré nám boli priznané Radou vyslancov“. Pre Semkowicza bolo ich pripojenie k Poľsku dôležitejšie, než obsadenie Javoriny. O podrobnostiach celej veci mal Zaborského informovať Gotkiewicz, ktorý dostal k dispozícii mapu aj ďalšie inštrukcie. Semkowicz oboch nabádal k tomu, aby vec predostreli razantne a nedali sa vyvíeť z rovnováhy argumentmi, s ktorými mohlapriístslovenská stranači dokonca MSZ. Najmä ak by prišli s tvrdením, že o hranici je už v detailoch rozhodnuté: „O tom, že tomu tak nie je, svedčia výsledky prvej delimitačnej komisie, ktorá v niektorých bodoch pozmenila prvotné rozhodnutie. Som presvedčený, že otázku Hladovky a Suchej Hory, pri ktorej došlo k akejsi fatálnej chybe alebo prehliadnutiu zo stany našej vlády, nie je možné pustiť z rúk v delimitačnej komisii a že je potrebné na nej trvať čo najenergiejšie a to dokonca až do rezignácie z členstva v delimitačnej komisii.“^[13]

Prvé dni po ustanovení členov komisie pracovali každá samostatne. Poľská časť sa na Orave objavila 11. novembra. Hneď prvý kontakt z miestnymi obyvateľmi v Hladovke mohol delegáciu presvedčiť, že o „návrat do poľskej vlasti“ nestoja. Počas stolovania v miestnom hostinci k nim pristúpil jeden z Hladovčanov a začalim „po slovensky vysvetľoval, že v Hladovke bývajú samí Slováci, ktorí chcú naďalej zostať československými občanmi.“ Gotkiewicz sa však nenechal vyvíeť z miery. Verný svojej koncepcii o neprebudenom poľskom etniku a ako „znalec“ miestnych pomerov mu odpovedal, aby k nim hovoril po svojom, ako hovoria ľudia v obci a nie po slovensky, lebo tak ho budú lepšie rozumieť. Tým malo byť

Gotkiewiczovo víťazstvo v zmienenej polemike dovŕšené, lebo „zneistenému“ Hladovčanovi sa „nepodarilo oklamať členov našej delegácie, nie ešte úplne zorientovanej v otázke s akým obyvateľstvom – poľským či slovenským – majú do činenia.“[\[14\]](#)

O dva dni na to sa M. Gotkiewicz stretol v Krakove s W. Semkowiczom, ktorý mu opäť zdôrazňoval potrebu dostať Oravu na rokovanie delimitačnej komisie: „kládol mi na srdce zvlášť otázku Suchej Hory a Hladovky, odkiaľ pochádzal náš spolupracovník, z ktorého napriek mladému veku vyrástol oravský aktivista, môj bývalý žiak, Štefan Hurkot. Obaja s profesorom sme si vrúčne želali, aby rodná obec Hurkota, Hladovka, bola pripojená k Poľsku.“ W. Semkowicz si zánietením predsedu poľskej delegácie B. Zaborského v oravskej otázke pravdepodobne nebol celkom istý, lebo sa rozhodol, že mu napíše ďalší list a pošle mu ho po Gotkiewiczovi.[\[15\]](#)

Obe časti komisie, slovenská i poľská, sa stretli až 15. novembra 1938. Na hraničnom priechode v Suchej Hore čakal československú delegáciu Gotkiewicz. Odtiaľ sa potom dopravili do Zakopaného do hotela Carlton. Predseda slovenskej časti komisie František Hrušovský hneď v úvode Poliakov „vyložil... že poľské požiadavky vyvolali na Slovensku nesmierne pobúrenie a sklamanie a stavajú všetkých polonofilov, ale najmä poslanca Karola Sidora do divného svetla.“ Poľská delegácia bola vystúpením F. Hrušovského, pokladaného za veľkého priateľa Poliakov, zaskočená: „prof. Zaborski bol týmto výkladom veľmi nemilo prekvapený a radca Kwiatkowski zamračene mlčal, akoby sa mu to nepáčilo.“[\[16\]](#) Reakcia Poliakov trochu pribrzdila ďalšie priamočiare prejavy F. Hrušovského, ktorý si uvedomoval, že nediplomatické vystupovanie by mohlo ohroziť vytýčenú stratégiu československej delegácie pri rokovaní: „Nechceli sme narušiť priateľskú atmosféru, o vytvorenie ktorej nám išlo, naopak, záležalo nám na tom, aby sa rokovanie viedlo v priateľskej atmosfére, že by sme mohli získať čím viac.“[\[17\]](#) Slovenským členom komisie išlo v prvom rade o záchranu čo najväčšieho počtu ľudí a to aj na úkor území ako sa o tom neskôr v tlači vyjadril F. Hrušovský: „Slovenskej delegácii záležalo predovšetkým na tom, aby nová hraničná čiara oddelila od slovenskej vlasti a od slovenského národného telesa čím menší počet slovenských duší.“[\[18\]](#) Poľská delegácia, už aj s ohľadom na oficiálne uvádzané dôvody hraničných zmien: hospodársko-strategické (nie jazykovo-etnické), nebola v tomto ohľade jednotná. Členovia, za ktorými stál W. Semkowicz, však rovnako ako Slováci uprednostňovali zisk skôr zaludnených území. Semkowicz to jednoznačne vyjadril 1. novembra 1938 už v spomínanom telefonickom rozhovore so zástupcom MSZ Zygmuntom Vetulanom, keď sa postavil proti kandidatúre B. Romaniszyna, známeho ochrancu prírody a Tatier. Na otázku prečo je proti odpovedal: „Lebo jemu ide len o skaly a nám ide o ľudí... za niekoľko skál by vymenil poľské duše... Vylúčené!“[\[19\]](#) I z tohto dôvodu Semkowicz vyvíjal taký tlak na získanie Suchej Hory a Hladovky. Slovenskí delegáti sa zasa snažili zachrániť čo najviac z ľudnatých kysuckých obcí Svrčinovec, Čierne a Skalité. Gotkiewicz Semkowicza priebežne informoval o postupe rokovaní delimitačnej komisie. Hneď druhý deň po príchode československých delegátov ho v liste ubezpečoval, že „na Hladovku a Suchú Horu pamätá“ a pokúsi sa túto otázku predniesť na rokovaní.[\[20\]](#)

Obe delegácie nakoniec 20. novembra dospeli ku kompromisu. Poliáci ustúpili v oblasti Kysúc, kde nová hranica mala prechádzať cez tri obce (Svrčinovec, Čierne, Skalité) pričom väčšia časť Čierneho a Skalitého zostali v ČSR. Zároveň Poliáci síce získali železničnú trať, avšak cesta z Čadce do Zwardoňa zostala na Slovensku. Gotkiewicz bol takýmto výsledkom sklamaný, keďže na slovenskej strane „zostali... hospodársky najcennejšie časti Čierneho a Skalitého s kostolmi v oboch týchto poľsko-jazyčných obciach.“ Domnieval sa, že za neústupnosťou Slovákov na Kysuciach stál sám predseda slovenskej vlády Jozef Tiso, lebo „tam bol kedysi kaplanom v obci Skalité“.[\[21\]](#) Za ústupky na Kysuciach však Slováci prišli o oravskú Hladovku a Suchú Horu.[\[22\]](#) Tieto zmeny oproti obsahu nóty z 1. novembra potom potvrdili v protokole spísanom 23. novembra 1938.[\[23\]](#)

Spoločná československo-poľská delimitačná komisia to pri vytyčovaní hranice nemalá ľahké. Obyvatelia, ktorých sa to malo dotknúť, dávali výrazne najavo svoj nesúhlas. K prvej vážnejšej konfrontácii medzi poľskou časťou komisie a miestnym obyvateľstvom došlo 18. novembra 1938. Najprv boli v Čadci v reštaurácii hotela, kde bývali, slovne napadnutí traja členovia poľskej delegácie. Neskôr pri návrate z Rakovej do Čadce narazila komisia na hlúčky ľudí, ktorí šli do mesta na demonštráciu proti pripojeniu k Poľsku. Podľa plánov organizátorov mala akcia prebiehať v pokojnom duchu, avšak atmosféra na nej sa veľmi rýchlo zmenila v bojovú. Polícia sa obávala, že by nebola schopná zaručiť bezpečnosť poľským členom komisie, preto ich premiestnila do svojho autobusu. Žandári šli v autobuse komisie, v ktorom sa svietilo, aby demonštranti videli, že tam Poliáci nie sú. Takýmto úskokom sa ich podarilo dostať cez rozvášnený dav ozbrojený palicami a kameňmi bez úhony z mesta.[\[24\]](#)

K ďalšiemu stretu s rozhorčeným obyvateľstvom došlo 21. novembra 1938. Neďaleko Čadce pri osadách Privary a Mažonka sa komisii postavili do cesty ženy s hrablami a začali nadávať Poliakov. Vyhrážali sa im, že ich povražia. Kričali, že nechcú ísť do Poľska a že svoje deti do poľskej školy posielat nebudú,

radšejich „pobijú“. Neskôr tam dobehli aj muži, ktorí sa tiež začali Poliakom vyhrážať. Atmosféra sa stávala čoraz nebezpečnejšou, takže žandári museli komisiu chrániť zvláštnym kordónom. Tá potom zmenila pôvodné plány a radšej prešla na poľskú stranu.[25]

Predchádzajúce incidenty obyvateľstva s poľskou časťou delimitačnej komisie vyvrcholili 24. novembra 1938. Svedkom udalostí bol i František Hrušovský, ktorý po ceste cez Vrútky, Kralovany a Kubín bol náhle zastavený v Oravskom Podzámku. Príčinou zablokovania cesty bol rozzúrený dav útoiaci na autobus poľskej delegácie, ktorú chránil kordón vojska. Demonštrantom sa podarilo rozbiť všetky okná na autobuse, dvoch členov zranili, celú cestu zabarikádovали vozmi, skalami a vyzbrojení čakali na Poliakov. Hrušovský sa hneď u delegátov informoval, čo sa stalo. Dôvodom prudkej reakcie obyvateľstva boli neoverené správy o rozsahu poľských požiadaviek na Orave. Poliáci sa tiež sťažovali, že ich čs. dôstojníci urazili. Rozvášnený dav obsadil celú cestu od Oravského Podzámku až po hranice nechcel dovoliť, aby tadiaľ Poliáci prešli. Hrušovský o incidente telegrafoval predsedovi vlády J. Tisovi. Pretože v ceste pokračovať nemohol, rozhodol sa pre návrat. Pred tým však ešte musel riešiť ďalší problém: *„Ešte som sa musel pohovárať s deputáciou, ktorú viedol notár z Lehoty a musel som im vyložiť, že poľské požiadavky týkajú sa len Suchej Hory a Hladovky. Vtedy jeden z chlapov povie, že on je z Hladovky a oni do Poľska nechcú. Zasa sme ich museli uspokojiť, hoci sme videli, že najlepšie bude čím skôr odísť, lebo situácia stávala sa hrozivou. Tu bol i kanonik Grebáč – Orlov, ktorý sa pokúšal uspokojiť národ, ale bezvýsledne.“* Po návrate do Dolného Kubína Hrušovský telefonicky zaistil pohotovosť pre ochranu Poliakov, ktorí sa cez Zázrivú, Terchovú, Žilinu a Čadcu vrátili do Zakopaného.[26]

K spomínanej urážke poľskej delegácie československými dôstojníkmi malo dôjsť ešte pred príchodom do Oravského Podzámku, keď v Dolnom Kubíne jeden z delegátov vystúpil a začal fotografovať. Bol zastavený čs. podplukovníkom, ktorý sa ho spýtal, či je Poliakom a následne mu odobral fotoaparát. Dôstojník postupoval rovnako aj pri ostatných členoch delegácie.[27] V tomto bode sa však pramene rozchádzajú. Poľské tvrdia, že k odobratiu fotoaparátov, resp. filmov došlo až v Oravskom Podzámku a navyše, že poľským delegátom prezreli aj batožinu a dočasne vzali i dokumenty obviňujúci ich zo špionáže.

Počas útoku obyvateľstva ozbrojeného palicami a kameňmi na poľský autobus boli rozbitým sklom poranení člen komisie radca ministerstva vnútra Ing. Bronisław Jan Knapik a šofér. Dav, ktorý tvoril približne 200 ľudí, okrem iného zničil poľskú vlajku a zamazal štátny znak blatom.[28] Podľa JUDr. Ladislava Hlaváčka, hlavného ministerského komisára pražského ministerstva zahraničných vecí zodpovedného za styk komisie s vládnymi orgánmi, pred incidentom žiadali, aby v miestach kadiaľ mala poľská komisia prechádzať, boli učinené bezpečnostné opatrenia. Tie však stratili význam, keď sa k „podráždenému ľudu“ pripojili i gardisti. Na rozdiel od poľských prameňov, v ktorých sa príslušníci československej armády a polície k Poliakom správali nevhodne až urážlivo, L. Hlaváček uviedol, že pred davom zachránil poľskú komisiu opäť len policajný sprievod.[29]

Československá armáda, ktorá bola poľskou stranou obvinená zo spoluúčasti na incidente v Oravskom Podzámku však zrejme na ňom neniesla nijakú vinu a ani sa na ňom nepodieľala. Niekoľko dní po udalostiach nariadil Hlavný štáb prešetriť sťažnosti Poliakov, že útoku davu nečinne prihliadal istý kapitán československej armády. Na základe šetrenia bolo zistené, že išlo o kapitána zdravotnej služby MUDr. J. Ricka z horského pešieho pluku č. 1, ktorý sa v uvedený deň skutočne zdržiaval v Oravskom Podzámku. Keď začul vonku hluk, vyšiel z budovy a uvidel dav ohrozujúci komisiu v autobuse ako aj to, že bol rozbitým sklom zranený vodič. Nariadil, aby bol šofér ošetrený, ale ten to odmietol. Toto nedorozumenie alebo možno dezinterpretácia bola poľskou stranou využitá na tvrdenie, že na incidente sa podieľala československá armáda a poslúžila ako jedna zo zámienok na zdôvodnenie následného odvretného útoku.[30]

Po udalostiach v Oravskom Podzámku poľská strana podala prostredníctvom svojho vyslanca protest u československej vlády proti napadnutiu poľských delegátov a zároveň sa rozhodla obsadiť delimitované územia vojensky už 27. novembra namiesto 1. decembra. Na Kysuciach však dohodnuté územia začala zaberáť už 25. novembra 1938.[31]

Poľské jednotky, ktoré mali obsadiť úsek v oblasti Oravy sa začali preskupovať o 8:30 v Čiernom Dunajci smerom k hraniciam. Za úlohu mali obsadiť Suchú Horu a Hladovku.[32] Mjr. Ksawerovi Świącickému, ktorý oddielom velil, dal presné inštrukcie pokiaľ sa ma vojsko dostať M. Gotkiewicz. Na hraničnom priechode v Suchej Hore sa mjr. Świącicki stretol s československými dôstojníkmi. Tí mu na mape ukázali líniu Jelesňa, pokiaľ mali pustiť poľské vojsko. Poľskí dôstojníci však tvrdila, že majú rozkaz obsadiť Suchú Horu a Hladovku až po líniu Bučnik-Bučinkaza potokom. Obe strany trvali na svojom. Československých dôstojníkov nepresvedčil ani Gotkiewicz, ktorý vystupoval ako člen delimitačnej komisie. Situácia sa stávala čoraz napätejšou a zdalo sa, že konfliktu sa nebude možné vyhnúť.[33] Z hroziaceho

krvипreľievania obviňovala jedna strana na druhú. Keď sa československí parlamentári chystali už k odchodu, nečakane na miesto dorazilo auto s pplk. Dudom, ktorý pôsobil ako styčný dôstojník Hlavného štábu u veliteľa poľských okupačných vojsk. Podarilo sa mu dohodnúť, že obsadzovanie prebehne v dvoch fázach. Severná časť s oboma obcami mala byť obsadená do 11:00. Južná, sporná časť až po 15:00 hodine. Podľa správy poľského vyslanca malo dôjsť k nedorozumeniu medzi velením jednej a druhej armády „*snád preto, že Poliaci mali na mysli kataster týchto obcí a nie len obce samotné*“. O jedenástej hodine začali poľské oddiely obsadzovať vyznačené územie. Oblasť obsadzovalo 5 obrnených vozidiel, pechota na 6 autách, 25 motocyklov, 3 tanky, niekoľko jazdcov na koni a oddiel pechoty.[34] Motorizovaná čata vošla na železničnú stanicu, zabezpečujúc celú jej infraštruktúru. Tankový oddiel prešiel cez Suchú Horu a vkročil do Hladovky, postaviac na konci obce hliadku pri moste na potoku Jelešňa. Oddiel hraničnej stráže obsadil kopec Salašisko na juho-západ od Suchej Hory na úrovni Witowa. Zvyšné oddiely obsadili východný breh potoku Jelešňa, na juh od Hladovky. V tom istom čase vstúpili do oboch obcí policajné zložky a postavili hliadky, ktorých cieľom bolo zabezpečiť interiér objektov zanechaných tu československými orgánmi ako boli spoločenské budovy, školy, colné stanice a pod. Poliaci mali rozkaz správať sa k odchádzajúcim československým úradníkom a dôstojníkom slušne. V zmysle rozkazu mali možnosť využiť bezplatný odvoz rodín a dobytku. Nikto z nich to však nevyužil, keďže v deň vstupu poľských vojsk na predmetné územie v obciach už nebol ani jeden predstaviteľ civilných orgánov.[35]

Skupina mladých Goralov z Chocholova sa pokúšala zvaliť hraničný stĺp, ale keďže bol do betónu hlboko a pevne zasadený, nezostávalo im nič iné ako svoj „výraz radosti“ zo zaniknutej hranice vyjadriť inak: zavesili na ňaj poľskú zástavu.[36]

Poľská *Gazeta Podhala* opísala obsadenie Oravy v ružových farbách: „*Minulú nedeľu v ranných hodinách česko-slovenské orgány evakovali Poľsku priznané obce Suchá Hora a Hladovka, po čom na územie vstúpilo poľské vojsko... V centre obce Suchá Hora bola postavená uvítacia brána ozdobená poľskými národnými vlajkami, pri ktorej očakávalo poľskú armádu miestne obyvateľstvo na čele s kňazom Józefom Pertkom, rodákom z Hladovky. Z vojskom sa pohol aj obrovský sprievod zo všetkých obcí okresu Chocholov ako aj obce Jablonka, v počte vyše tisíc osôb, z orchestrom Katolíckeho spolku mládeže z Chocholova. Po vstupe do získaných obcí sa prichodiace obyvateľstvo srdečne vítalo s miestnymi.*

Zvlášť úprimne sa tešilo z príchodu poľského vojska poľské obyvateľstvo Hladovky, ktorá má vysoký stupeň poľského národného povedomia. Veľkú zásluhu na tom má miestna rodina Hurkotovcov...“[37]

V podobnom duchu písala i *Polska Zbrojna*: „*Keď prvé oddiely poľského vojska prekročili hranice, gorali spontánne zvalili hraničný stĺp, vyjadriac tak hlbokú radosť z návratu k vlasti a keď oddiely obsadili Suchú Horu a Hladovku z blízkyh goralských obcí začali prúdiť davy ľudí s orchestrami, bratajúc sa s rodákmi do tej doby oddelenými hraničnou čiarou. Výkrikmi a hudbou obyvateľstvo manifestovalo svoju radosť.*“ [38]

Správa Stráže obrany štátu (SOŠ) však zaznamenala informácie, ktoré poľskej tlači odporovali. Miestni obyvatelia v panike zahánali svoj dobytok do Trstenej, kde ho na trhu predávali a ukladali si peniaze v ČSR. Nálada obyvateľstva na odstúpenom území bola „pokleslá“ a poľské vojsko nebolo nikde vítané.[39] O niekoľko dní SOŠ svoju správu doplnila o informáciu, že v Hladovke a Suchej Horepoľskí vojaci „*všetchno vyrabovali a vesnice úplne vyjedli*“. Starosta Suchej Horybol podľa správy zbitý starosta z Hladovky „*pro svoji činnost proti Polsku byl zatčen a odveden.*“[40]

Slovenská tlač písala o okolnostiach a priebehu obsadenia oravských obcí ešte ostrejšie: „*V sobotu ráno 3. hodine dňa 26. novembra prišlo oznámenie o evakuácii Hladovky a Suchej Hory. Všetko sa začalo ihneď baliť, pohraničná finančná stráž, učitelia a tiež i niektoré rodiny, čo nechceli zostať pod „bratmi“. Ľudia, najmä ženy deti, sa pustili do usedavého plaču... Ľud plakal, veď trhali sa putá od milého „Slovienska“. Ľud bdel a modlil sa, keď v diaľke pri hraniciach sa ozývalo dunenie konských kopýt, vrčanie motorov a tankov a surové kliatie opitých Poliakov.*“. Podobne ako SOŠ i slovenské noviny zaregistrovali snahu obyvateľstva rýchlo speňažiť dobytok, hydinu, vajcia a iné poľnohospodárske výrobky v Trstenej, kde potom za to nakupovali lacné „*baťovky*“, keďže v Poľsku bolo treba dať za topánky aj „*krdel husí alebo i menšie prasa*“. Dobytok a poľnohospodárske výrobky totiž nemali v Poľsku vysokú cenu, zatiaľ čo priemyselné články a textilie boli značne drahé.

Samotné obsadenie oboch obcí poľskými oddielmi a príchod obyvateľov z blízkyh poľských obcí opísali slovenské noviny v úplne iných farbách ako poľská tlač: „*Okolo desiatej hodiny ráno v nedeľu 27. nov., sa objavili prvé predvoje poľského vojska. Hneď za tým nasledovali tanky a niekoľko motorov, potom pešiaci a vojsko sledovala i časť ľudí z Poľska, ktorí sťa hyeny a supy sa mienili vrhnúť na majetok bezbranných Slovákov. Tu miestny farár, Jozef Laurinec, aby sa vyhlo srážkam a nepokojom, mohutným hlasom zavola*

Ľud do kostola a ľud verný a ponížený, ľud plačúci a kvíliaci sa išiel modliť za svojich nepriateľov... počas kázne farára Petreka sa objavila tlupa Poliakov z Chocholowa, Witowa, Dzanisza atď. v kostole. Pozerali sa veľmi zvedavo na svojich budúcich spoluobčanov... Petrek prehovoril k Poliakom asi toto: ... Padne... každá vláda a režim, ktorý utláča násilne ľud. Slováci, vytrvajte! V poľských novinách sa potom objavila zpráva, v ktorej sa tvrdí, že Petrek oficiálne privítal Poliakov, to však podľa obsahu znelo práve naopak. "Správanie sa Poliakov z okolitých obcí malo tiež ďaleko k atmosfére zbratania sa popisovanej v poľských periodikách. Počas omše totiž Poliaci navštívili obchod Martina Ťapaja a ukradli mu asi 16 sekier a nejaké dosky a laty.

Správanie sa poľských vojakov v obsadených obciach ako aj „radosť“ Hladovčanov a Suchohorčanov z ich príchodu opísala slovenská tlač rovnako neprívetivo. Podľa nej sa počet poľských vojakov odhadoval na 600 - 700 mužov, väčšinou ľudí drsných a nevzdelaných, niekedy tiež veľmi násilných a bezcitných. *Nejeden sa vysmieval plaču detí a žien, nejeden udrel plačúce dieťa. Často bolo počuť: Taký plač, len vysmiač.* Na lamentovanie žien nad stratou vlasti a nanútením novej nechcenej domoviny, ktorú považovali za „macochu“ poľskí vojaci reagovali často podráždene: *„Ta nech bedže pani zticha. Pred dvorkem stojí motorek a pani odvezeme na motorku na granicu a pojecha ku cehom.“* Neraz hrozby obsahovali i silnejšie vyhrážky: *„Pani nech sebe rozmyslí a bedže zticha, bo pani dostane gule v leb. Alebo pani zavesiť pod slupek?(gulku do hlavy, povesiť na šibenicu)“* Hladovčania a Schohorčania boli tiež nútení opustiť svoje „teplé izby“ a nastahovať sa v novembrovom chladnom počasí do „humien, prípadne maštali“. Priemerne ich bolo v jednom dome 6-10, boli však aj prípady, že sa do jedného domu nastahovalo 20 až 30 vojakov. Išlo najmä o rodiny, ktoré sa výraznejšie angažovali proti odtrhnutiu obcí od Slovenska.[\[41\]](#)

Poľské vojsko postúpilo pri obsadzovaní Oravy oveľa ďalej než oficiálne udávala poľská strana a prekročilo dohodnutú líniu na štyroch miestach. Išlo o neobývané časti nevelkého územia, ktoré Poliaci obsadili zo strategických dôvodov. V oravských Beskydách to bol výbežok tzv. Jaloveckej nádrže nad Priehybou a vrchol Babej hory, ďalšie dva „zábory“ boli severne od obce Bobrov pri Gluhovej s pohraničnou kótou 809 Kriváň a severovýchodne pri tej istej obci s kótou 616. Podľa mienky československých veliteľov išlo o neoprávnené kroky, lebo predchádzajúca dohoda sa o nich nezmieňovala. Až 27. novembra popoludní o nich rokovala delimitačná komisia, ale československé ministerstvo zahraničia ani obrany o tom neboli informované. O deň neskôr boli zmienené „zábory“ schválené, ale v menšom rozsahu, napr. vrchol Babej hory zostal v ČSR. [\[42\]](#)

S priebehom obsadzovania Oravy je spojený dodnes nie celkom objasnený „omyl“, ku ktorému došlo 26. novembra 1938 pri stretnutí pplk. Dudu s veliteľom vojenskej skupiny „Podhale“ plukovníkom Maczekom. Poľský dôstojník Dudovi údajne predložil mapu dokazujúcu, že poľské jednotky plánujú obsadiť celú Oravu až po rieku Váh. Duda za takýchto podmienok odmietol ďalšiu spoluprácu a odišiel na štáb divízie do Ružomberka. O nebezpečenstve informoval Generálny štáb čs. armády, keď ale nedostal odpoveď, ešte v ten istý deň sa vrátil na štáb operačnej skupiny „Podhale“. Tam ho mali informovať, že išlo o omyl a dôjde k obsadeniu len nevelkého úseku Oravy a Spiša v súlade s výsledkami rokovania delimitačnej komisie. Zaujímavosťou je, že aj medzi slovenským obyvateľstvom na pohraničí sa pred 27. novembrom šírili správy, že Poliaci si robia nárok na ďalšie slovenské územie.[\[43\]](#)

Delimitačná komisia skončila prácu 29. novembra vo večerných hodinách. Oficiálny protokol medzi oboma štátmi bol podpísaný 30. novembra 1938 v hotely Maraton v Zakopanom. V zmysle podpísanej dohody z Oravy bolo k Poľsku pripojené:

- a) Úsek Jalovca, nachádzajúci sa na severozápad od Babej Hory v hraniciach katastra Polhory, cca 3,6 km²
- b) Oblasť Kriváňa, tvoriaca z väčšej časti vlastníctvo Veľkej Lipnice, okolo 3 km²
- c) Obce Suchá Hora a Hladovka v ich katastrálnych hraniciach, cca 41,2 km².

Spolu pripojené oblasti tvorili takmer 49 km² s približne 1300 obyvateľmi Suchej Hory a Hladovky.[\[44\]](#)

Dekrétom poľského prezidenta z 16. novembra 1938[\[45\]](#) ako aj na základe zákona č. 136 z 15. marca 1939 bola rozšírená platnosť poľskej legislatívy na územia pripojené k Poľsku v oblasti Oravy.[\[46\]](#)

Suchá Hora a Hladovka boli k Slovensku opäť pripojené 1. septembra 1939 spolu s ďalšími územiami zabratými Poľskom v rokoch 1938, 1924 a 1920. Oficiálne bolo pričlenenie zmieneného teritória potvrdené až slovensko-nemeckou zmluvou uzavretou 21. novembra 1939.[\[47\]](#) Obe hornooravské obce zostali súčasťou Slovenska aj po skončení druhej svetovej vojny (na rozdiel od tých, ktoré boli pričlenené

v r. 1920 a 1924), keďže hranica sa vrátila do predmníchovskej podoby.

The Process of annexation of northern Orava to Poland in 1938

Orava villages Hladovka and Suchá Hora were annexed to Poland in 1920 by a decision of the Conference of Ambassadors. The inhabitants disagreed with the separation from Slovakia. Polish school and church authorities were trying their polonized, but they were not successful. Hladovka and Suchá Hora were returned in Czechoslovakia instead of a part of a village Dolna Lipnica in 1924. Year 1938, so fatal for the Czechoslovak Republic, befell most heavily on the borderline regions such as upper Orava. On 1 November 1938, Poland sent a diplomatic note to the Czechoslovak government, in which they demanded territorial withdrawal of the northern Slovakia, including the part of Orava. Polish claims were based on the theories that local inhabitants are ethnical Poles despite the fact that people from these regions considered themselves to be Slovaks. Evidence of different understanding of national feeling importance of inhabitants of Orava from this particular region is a diary and memoirs of F. Hrušovský and M. Gotkiewicz - two members of delimitation commission. The inhabitants of the withdrawn area opposed their joining to Poland. On 27 November 1938, the Polish army started the occupation of the withdrawn area. After the acceptance of the Polish government's demands the withdrawn area occupied by the Polish army.

[1] DEÁK, Ladislav. *Hra o Slovensko*. Bratislava : Veda, 1991, s. 20.

[2] Väčšina poľských historikov sa tejto tézy pridáva i dnes a niektorí sa vo svojich prácach snažia dokázať, že goralské obyvateľstvo v priebehu predchádzajúcich storočí podľahlo slovakizácii pod vplyvom slovenských učiteľov a kňazov. Pozri zborník TRAJDOS, M. Tadeusz (Ed.). *Spisz i Orawa w 75 rocznicę powrotu do Polski północnych części obu ziem*. Krakow : Secesja, 1995. Slovenský historik Ivan Chalupecký naopak tvrdí, že príbuznosť goralského nárečia s poľštinou bola spôsobená popoľštením. CHALUPECKÝ, Ivan. K otázke goralských nárečí na Spiši. In: *Studia historica Tyrnaviensia IV.*, 2004, s. 161-172.

[3] BIELOVODSKÝ, Andrej. *Severné hranice Slovenska*. Bratislava : Ústredná správa Slovenskej ligy, b. d. (1946), s. 24-27.

[4] MIŠKOVIČ, Alojz. *Napravená krivda*. Turčiansky Sv. Martin : Kompas, 1941, s. 47-48.

[5] CIĄGWA, Józef. Rozdelenie Spiša v roku 1920 a jeho právne dôsledky. In ŠVORC, Peter (Ed.). *Spiš v kontinuite času*. Prešov - Bratislava - Wien, FF v Prešove - UPJŠ v Košiciach - Österreichisches Ost- und Südosteuropa Institut Wien : Universum, 1995, s. 154-165.

[6] MATULA, Pavol. Pripojenie Hladovky a Suchej Hory k Poľsku v rokoch 1920 - 1924. In: *Zborník Oravského múzea*, 2011, roč. 28, s. 62 - 73.

[7] ANDRÁŠ, Matej. *Severné hranice Slovenska*. Bratislava : Kubko - Goral, 2007, s. 36.

[8] Co polskie do Polski - wrócić powinno! In: *Ilustrowany Kuryer Codzienny*, roč. 29, č. 284, 14. októbra 1938, s. 1.

[9] KOWALSKI, Robert. Rewindykacja Suchej Góry i Głodówki do Polski w 1938 r. In: *Orawa*, roč. 10, č. 36, 1998, s. 24-26.

[10] Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem (ďalej MT-ZA), inv. č. AR/NO/384, Komunikat Nr 3.

[11] MT-ZA, inv. č. AR/NO/384, Komunikat Nr 5.

[12] Biblioteka Jagiellońska, Oddelenie rukopisov, pozostalost' W. Semkowicza, rukou písany záznam telefonického rozhovoru W. Semkowicza so Zygmuntom Vetulanom z MSZ 1. 11. 1938.

[13] Biblioteka Jagiellońska, Oddelenie rukopisov, pozostalost' W. Semkowicza, list Semkowicza B. Zaborskému z 3. novembra 1938.

[14] GOTKIEWICZ, Marian. Wspomnienia z prac komisji delimitacyjnej polsko-słowackiej odbytych w listopadzie 1938 r. na odcinku Spisza, Orawy i Czadeckiego. In: *Wierchy*, 1998, č. 6, s. 105.

[15] GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 111.

[16] ŠIMONČIČ, Jozef. Denník dr. Františka Hrušovského, predsedu Delimitačnej komisie československo-poľskej roku 1938. In: *Studia Historica Tyrnaviensia*, č. 3, 2003, s. 313.

[17] ŠIMONČIČ, J. *Denník...*, s. 312-313.

[18] HRUŠOVSKÝ, František. Konečná hranica slovensko-poľská. In: *Slovák*, roč. 20, č. 277, 4. december 1938, s. 3.

[19] Biblioteka Jagiellońska, Oddelenie rukopisov, pozostalost' W. Semkowicza, rukou písany záznam telefónneho rozhovoru W. Semkowicza so Zygmuntom Vetulanom z MSZ 1. 11. 1938.

[20] Biblioteka Jagiellońska, Oddelenie rukopisov, pozostalost' W. Semkowicza, list M. Gotkiewicza W. Semkowiczowi zo 16. novembra 1938.

[21] GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 122-123. J. Tiso bol v rokoch 1910-1911 v skutočnosti kaplanom v Očšadnici.

[22] GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 125; ŠIMONČIČ, J. *Denník...*, s. 321; MT-ZA, inv. č. AR/NO 382, Správa Henryka Szatkowského o práci delimitačnej komisie z 13. decembra 1938.

[23] MT-ZA, inv. č. AR/NO 382, Správa Henryka Szatkowského o práci delimitačnej komisie z 13. decembra 1938; KOWALSKI, Robert. Rewindykacja Suchej Góry i Głodówki do Polski w 1938 r. In: *Orawa*, roč. 10, č. 36, 1998, s. 33.

[24] ŠIMONČIČ, J. *Denník...*, s. 319-320; GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 121.

[25] ŠIMONČIČ, J. *Denník...*, s. 322-323; GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 128-129.

[26] ŠIMONČIČ, J. *Denník...*, s. 327.

[27] BORÁK, Mečislav. Československo-poľská „malá válka“ u Čadce. In: *Historie a vojenství* 4/1998, s. 72.

[28] Archiwum Państwowe w Krakowie (ďalej APK), fond (ďalej f.) Urząd Wojewodski Krakowski (ďalej

UWKr), inv. č. UWKr - 291, Sprawozdanie sytuacyjne miesięczne, Sprawy graniczne, 14. decembra 1938; GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 132.

[29] APK, UWKr, inv. č. UWKr - 291, Sprawozdanie sytuacyjne miesięczne, Sprawy graniczne, 14. decembra 1938; GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 132; BORÁK, M. *Československo-polská...*, s. 70 a 72.

[30] BORÁK, M. *Československo-polská...*, s. 72-73.

[31] KOWALSKI, R. *Rewindykacja Suchej Góry...*, s. 33.

[32] KOWALSKI, Robert. Działania grupy operacyjnej „Podhale” na Spiszu, Orawie i w Pieninach jesienią 1938 roku. In: *Od Zaolzia po Jaworzynę. Rewindykacje graniczne jesienią 1938 roku*. Nowy Targ : Oddziału PTH w Nowym Targu, 2005, s. 122.

[33] GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 135-136.

[34] BORÁK, Mečislav. Incident pod Tatrami 27. listopadu 1938. In: *Historie a vojenství* 5/1998, s. 7 a 14.

[35] KOWALSKI, R. *Działania grupy operacyjnej...*, s. 126.

[36] GOTKIEWICZ, M. *Wspomnienia...*, s. 136.

[37] Przejęcie Suchej Góry a Głodówki. In: *Gazeta Podhala*, roč. 3, č. 48, 4. decembra 1938, s. 3.

[38] KOWALSKI, R. *Działania grupy operacyjnej...*, s. 126.

[39] Štátny archív Bytča (ďalej ŠA-BY), f. Stráž obrany štátu v L. Mikuláši (ďalej SOŠ), škatula (ďalej š.) 3, inv. č. 18, správa z 29. novembra 1938.

[40] ŠA-BY, f. SOŠ, š. 3, inv. č. 18, správa z 1. decembra 1938.

[41] Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (ďalej AKM), f. APA 162 (Krempachy), výstrižok článku zo slovenskej tlače (názov periodika sa nepodarilo zistiť) pod názvom „Výkrik odtrhnutej Oravy! Suchá Hora a Hladovka chcú zpět na Slovensko“, s. 5-6, priložený k listu J. Świsteka z 24. januára 1939.

[42] BORÁK, M. *Incident pod Tatrami...*, s. 7 a 14.

[43] ANDRÁŠ, Matej: *Severné hranice Slovenska*. Bratislava: Kubko Goral, 2007, s. 66-67.

[44] KOWALSKI, R. *Rewindykacja Suchej Góry...*, s. 36.

[45] Dzennik Ustaw RP Nr 87 z 16 listopada 1938, Poz. 585 - *Dekret prezydenta Rzeczypospolitej o zjednoczeniu z Rzeczpospolitą Polską ziem odzyskanych w listopadzie 1938 r. i o rozciągnięciu na te ziemie mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych*.

[46] Dzennik Ustaw RP Nr 22 z 15. marca 1939, Poz. 136 - *Ustawa o dalszym zjednoczeniu ziem odzyskanych z Rzeczpospolitą Polską.*

[47] Archiwum Państwowe Nowy Targ (dalej APNT), f. Akta Gminy Jabłonka, sign. 1- 8, f. Akta Gminy Szczawnica, sign. 10, MT-ZA, sign. AR/306; BAKA, Igor: *Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2006, s. 165.